

CSILLAG LAJOS

Kilégzés utáni halk zörej

– Most meghalok – mondta az öcsém, és lassan, nehogy a kavicsok összehorzsolják a térdét, összecsuklott.

– Én akartam meghalni! – kiáltottam, de ő addigra már kiejtette kezéből a vízi pisztolyát, és mozdulatlanul feküdt mellettem. Csak mellkasa emelkedett fel és le, alig láthatóan.

Az öcsém magamra hagyott az összes ellenséggemmel. Nem volt mit tenni, feladtam magam. Eldobtam a vízipisztolyomat, és feltartott kézzel előjöttem a kút mögül.

– Gyáva! – kiáltott fel hirtelen, és mindkét pisztolyt felkapva a nyakamba fröcskölte az egész tárat.

Az öcsém és én egypetéjű ikrek vagyunk, a környezetünk sose tudott megkülönböztetni minket egymástól. Sokszor még anyánk sem. Azt mondta, két tojás nem hasonlít így egymásra. Nem volt rajtunk semmi heg, forradás, bármi, ami egyedivé tehetné volna őt, vagy engem. Legtöbbször az öltözködésünkben kerestek valami fogódzót.

Aznap mindkettőnkön ugyanolyan póló volt, rajtuk a kedvenc Tom és Jerry mesefiguráinkkal, azzal a különbséggel, hogy az öcsém pólóján az egér fejét, az enyémen pedig a macska fejét nagyították ki. Tom volt a macska, Jerry pedig az egér. Valamiért mindketten rajongtunk Tomért és Jerryért, és anyánk sokszor ezen a néven becézett minket. Sokszor mások előtt is. Én hallgattam a Tomra, az öcsém pedig a Jerryre.

[...] Amit most el szeretnék mesélni, az már lassan harminc éve történt.

Most én halok meg, de mielőtt így tennék, le szeretném vetni azt az álarcot, amit az öcsém halála óta hordok. Zeneszerző vagyok és kar-mester. Jelenleg az állami rádió egyik zenekari stúdiójában ülök, és ezt a felvételt búcsúlevélnek szánom.

Tízéves koromig azt gondoltam, leginkább a pókoktól félek.

A házban, ahol felnőttem, nem volt vízöblítéses vécé. Az egész család egy árnyékszékben végezte a dolgát, amit még nagyapám tákolt össze az udvar egyik szegletében nyújtózó diófa alatt. Nyáron, a nagyobb szárazságok idején, a fa odvaiból előhúzódtak a különböző férgek és pókok, amik a fa lenyúló ágai közt és a latrina sarkaiban szóttek hálót.

Tízéves koromig a szárazságok idején, ha csak tehettem, kerültem a diófa környékét. Nagyobb szükségletemet pedig igyekeztem minél tovább visszatartani. Ha már végképp nem bírtam tovább, az iszonyatomat azzal próbáltam legyűrni, hogy az ott tanyázó ízellábúaknak nevet adtam vagy beszéltem hozzájuk. Néha pedig eljátszottam a gondolattal, hogy mit válaszolnának.

Emlékszem egy Olga nevű keresztes pókra. [...]

Milan sose használta az ajtót. Mindig a kerítésen mászott át hozzánk, amelyen vas-
tagon futott fel a borostyán. Két évvel volt idősebb, és sose akarta azt játszani, amit mi.
Mindig annak kellett történnie, amit ő mondott. Az öcsém szerelmes volt belé. Én
viszont ki nem állhattam Milant, mert erőszakos volt és mindenkit csak utasított
maga körül. Nekem nem tudott parancsolni, ezért mindig összevesztünk, aminek az lett
a vége, hogy hazamentem. Az öcsémnek, azt hiszem, szüksége volt arra, hogy valaki
uralkodjon felette.

Ott álltunk a fáskamra ajtajánál, és láttuk, hogy Milan épp átmászik a kerítésen. Rólam
csöpögött a víz. Már épp be akart volna menni a házba, hogy beköszönjön anyáméknak,
mikor Jerry odakiáltott neki.

Milan odajött, és azt mondta, menjünk át hozzájuk, valamit mutatni akar. Én persze tud-
tam, hogy ebből megint csak valami undorító erőszakos dolog fog kisülni, és próbáltam
meggyőzni mindkettőjüket, hogy inkább maradjunk nálunk filmezni. De Jerry mindig szó-
fogadó volt. Azt hiszem, Milan emiatt tudott minket megkülönböztetni.

[...] Fogalmam sincs, miért, de sokáig úgy hittem, minden pók nőnemű. A nőkel valahogy
mindig könnyebben tudtam beszélgetni, és talán emiatt is voltam képes olyan hosszasan
elcsevegni Olgával. Tízéves voltam, és azt gondoltam, annak ellenére, hogy az öcsémmel
teljesen egyformák vagyunk, ő mégis több nálam.

Olga azt mondta nekem, hogy ez mindaddig így lesz, amíg az öcsém életben van. Meg
kellene ölnöm őt. Erre persze képtelen lettem volna. Jerry sokkal érettebb volt, mint én, és
nem tudom, mekkora az esély erre ikreknél. Milannal nagyon komolyan vették egymást.
Engem viszont sem a lányok, sem a fiúk nem vonzottak akkor még.

Végül is, Olga hangja még évek múltán is velem maradt. Még akkor is ott volt, mikor
rég elköltöztem már hazulról, és apám lebontotta nagyapám tákolmányát. Olga azt mon-
ta, neki több száz testvére van, még sincs szükségük arra, hogy neveket adjanak egymás-
nak. Én vagyok az első ember, aki Olgának nevezte őt. Azt is mondta, sose kételkedjem
abban, hogy nem vagyok egyedi. Mert valóban nem vagyok az. Ha nem lenne az öcsém,
ezt magam is meglátnám. Akkor tudnám, hogy nem csupán egy emberre hasonlítok a vilá-
gon, hanem több millióra. És ez alól nem kivételek a művészek sem.

Ezen kívül Olgának nem volt különösebb szerepe az életemben. Eltűnt a fejemből
aznap, amikor beiratkoztam a zeneakadémiára. [...]

Milan macskakölyköket akart belefojtani egy esővízzel teli hordóba.

Amikor átmentünk hozzájuk, levitt minket a pincébe, és egy sötét zugból húzta elő őket.
Láttam Jerryn, hogy nem rajong az ötletért. Milannak, azt hiszem, a zsigereiben lehetett a
pusztítás. Ősszel a nagyapja flóbert pisztolyával lövöldözött cinkékre vagy verebekre.
Olyan volt, mintha csak egy elcseszett ifjúsági regényből lépett volna elő.

Milan a kezünkbe nyomta a kölyköket, és elővett egy doboz cigarettát.

– Ez honnan van? – kérdeztem, amikor mindkettőnket megkínált vele.

Nem mertünk venni belőle.

Milan nem válaszolt, csak kivett egy szálat, és meggyújtotta. Látszott, hogy nem először
csinálja. Alaposan felkészülhetett, mert nem köhögött. Nem akart lebögni az öcsém előtt.

Jerry habozott egy kicsit, majd letette a macskakölyköt, és ő is vett a dobozból. Milan
meggyújtotta neki, de Jerry jó darabig csak pőfékelte a füstöt. Nem merete letüdozni.

Összeugrott a gyomrom. Mindig összeugrott, ha Jerry valami olyasmit csinált, amihez
nekem nem volt merszem, vagy egyszerűen csak nem értettem meg a jelentőségét. Akkor
is összeugrott a gyomrom, amikor először láttam, hogy Milannak csókot ad.

[...] Néha arra gondolok, hogy féltékeny lehettem az öcsémre. Az olyan fiúk, mint Milan, sosem voltak ugyan az eseteim a későbbiekben sem. Ennek ellenére néha azt éreztem, jobb lenne, ha Jerry egyszerűen nem létezne. Az volt az érzésem tízéves koromig, hogy bárki, aki csak meg tudott minket különböztetni egymástól, jobban kedvelte őt. Talán a koraérettsége miatt.

Noha a szüleinknek és a legtöbb ismerősünknek gondja volt azzal, hogy épp melyikünkkel is beszél, Milanon kívül volt még egy ember, aki tökéletesen tudta, melyikünk melyik.

Anyám nővérenek valahogy tökéletes érzéke volt ehhez. Mintha csak megérezte volna, kiben van több vagy kevesebb, mint ami látszik. Azt hiszem, a nénikém is egész életében erre vágyott. Hogy valaki meglássa azt a többet, ami látszott öbelőle. Erre megint csak egy ember volt képes, a bátyám, aki jó néhány éve megszökött hazulról.

Kétszaroknyira a házunktól volt egy élelmiszerbolt. Ott dolgozott a nénikém, mint eladó. Azt megelőzőleg egész életében mást sem csinált, csak burgonya- és hagymaföldeken kapált egész nap a hőségben. Ettől negyvenéves korára a bőre bronzszínűvé vált, a haja kiszőkült, a karjai pedig olyan vastagok lettek, mint egy díjbirkózónak. Miután hazatért a földekről, megfürdött és Zolát olvasott. Ezt két héttel a halála után tudtam meg róla, amikor én tizennégy éves voltam, és fogalmam se volt, ki a franc Zola. Most, hogy tudom, ki a franc Zola, fogalmam sincs, ki volt a nagynéném. [...]

Semmi kedvem nem volt nézni, ahogy az öcsémék játsszák az agyukat. Cigiznek meg ölelgetik egymást, meg állatokat kínoznak. Hazarohantam, mintha üldöznének. Valami megrémített, azt hiszem. És pontosan emlékszem arra, hogy hazaérve rádöbbsentem, hogy az egész ház és anyám idegen. Egyenesen a konyhába mentem, ahol anyám épp a nénikémmel kávézott és a bátyámról beszélgettek, aki tizenöt éves korában megszökött hazulról.

Egy sarokpadon ültek, távolabb az asztaltól, és műanyag pohárból itták a forrázott kávé. Az ajkaik egészen sötétek voltak már a rátapadt zacstól.

– Hol a testvéred? – kérdezte anyám. Mindig így kérdezte valamelyikünktől. Éreztem, hogy fogalma sincs, melyikünk vagyok, és ettől csak még idegenebbnek láttam őt. Ez elszomorított, mert rettenetesen szükségem lett volna az anyámra aznap.

– Tessék? – kérdeztem vissza.

– Hol van Jerry? – ismételte meg a kérdést anyám.

– Én vagyok Jerry – jegyeztem meg.

– Akkor hol van a bátyád, és miért vagy csuromvíz? – Ilyenkor már látszott anyámon, hogy fogalma sincs, mit mondjon.

– Ez nem a Jerry – szólt közbe a nénikém, mielőtt válaszolhattam volna.

Anyám nem nézett rám. Beharapta az ajkait, és hüvelykujjaival a két tenyere közé fogott műanyag bögre peremét simogatta.

– Öltözz át! – mondta. – És szólj az öcsédnek, hogy jöjjön haza! – Ezt csak azért mondta, hogy kimenjek és tovább siránkozhasson a bátyámról.

A verandára kilépve még hallottam, ahogy a nénikém odabent azt mondja anyámnak, hogy „Bébé egyszerűen csak el van veszve”.

Anyám végül többnyire elsírta magát az ilyen beszélgetésekkor.

[...] A nénikém fontosnak tartotta, hogy a bátyám Zolát, Kafkát, Dosztojevszkijt olvasson, mint ő. Amikor évekkel később megkérdeztem a nénikémet, nem sokkal azelőtt, hogy meghalt, azt mondta, hogy a bátyám azért szökött meg, mert egyszerűen nem volt hajlandó elfogadni azt a szerepet, amit a családom ráosztott. És, hogy ez minden családban előfordul, csak legtöbbször mire az ember ráeszmél a dologra, már késő, és azon kapja magát, hogy bedugták valami állami egyetemre, vagy épp azon görcsöl, hogy megnyerjen valami

ostoba versenyt, esetleg egész egyszerűen a családi vállalkozásban fénymásoló, de az is előfordulhat, hogy egész egyszerűen csak elzavarják dolgozni valami üzembe. „A bátyád még idejében kikerült innét” – mondta. Kérdeztem, hogy milyen szerepet osztottak a bátyámra. Erre viszont már csak annyit válaszolt, hogy „az teljesen mindegy”.

A bátyámat a nénikém temetésén láttam újra.

Noha évek óta nem láttam őt, elsőre megismertem. Ő is tudta, hogy én ki vagyok. Anyám épp egy marék földet szórt a sírba, ami tompán puffant a koporsó fedelén, amikor a bátyám odajött hozzám. Megkérdezte, tudom-e ki ő? Mondtam, hogy igen. Megkérdezte, van-e valami tervem. Nincs tervem, válaszoltam.

A bátyám nem ment oda a szüleinkhez. Apámnak is csak távolról biccentett egyet. A temetés után eltűnt, és én megint hónapokig nem halottam róla semmit. Nem sokkal később felhívott. Csak nagy nehezen tudta elérni, hogy anyám átadja a kagylót nekem. Én épp aznap töltöttem be a tizenötöt. [...]

– Én vagyok az, Bébé – szólt bele köszönés helyett.

– Igen, tudom – válaszoltam.

– Figyelj, öcsi – mondta. – Tudtom, hogy ma van a születésnapod, ne hidd, hogy nem tudom. Minden évben számon tartom.

– Kösz, jólesik – jegyeztem meg. – Tényleg baromi jólesik, Bébé.

– Anyáékkal mi a helyzet? – kérdezte.

– Semmi – mondtam, és anyámra néztem, aki ott állt mellettem, és figyelt. Tudom, hogy próbálta a kagylóból kiszűrődő hangokból kikövetkeztetni, miről beszélek a bátyámmal.

– Nem sokat változtak, igaz?

– Mihez képest? – kérdeztem vissza.

– Önmagukhoz képest, öcskös.

Nem válaszoltam. Bébé valamit tett-vett a vonal túlsó végén. Hallottam, hogy a kávéját keveri, de szinte olyan erővel és csörömpöléssel, mintha harangoznának. Apám ettől mindig kikészült. Ezt Bébé is tudta. Belekortyolt a kávéjába, és kis szünet után újra megszólalt.

– Nem akarsz a zeneakadémiára járni?

– Én? Hová? – hüledeztem. Anyánk hirtelen meguntta, hogy fölöttem álljon, és elment a dolgára.

– Ide, a fővárosba – válaszolta. – Vagy már nem érdekel a zene?

– Érdekel – mondtam. – De nem tudok kottából olvasni.

– Jó, akkor tanulj meg! – mondta. – Anyáék nem rossz emberek, de a szülők sose olyanok, amilyennek lenniük kéne. Mindig más szülőjére lenne szüksége az embernek. Ez alól se te, se én nem vagyunk kivételek.

– Oké – válaszoltam. Azzal elköszöntünk és letettem.

A konyhába mentem, ahol anyám épp mosogatott.

[...] Évekkel később azt is megtudtam, hogy a nénikém lebeszélte anyámat, hogy a rendőrséggel hazahozassa a bátyámat. Azt is megtudtam, hogy a bátyám pénzt kapott a nénikémtől. Lakást bérelt neki, ahol hetente találkoztak, anyám tudta nélkül. Ezt a bátyámtól tudom. De anyámnak soha nem mondtam el.

Néhány hónappal az után, hogy felhívott és boldog születésnapot kívánt, Bébé eljött értem. A szüleim nem voltak otthon. Azt mondta, vele élhetek, ha akarok, taníttat és elintézi, hogy a zeneakadémiára járhassak. Anyáékkal ne törődjek, őket is elintézi.

Nem tudtam igazán kottából játszani, zongorázni csak nem sokkal az után kezdtem el tanulni, hogy az öcsém meghalt. Anyám íratott be egy helyi zeneiskolába, azt is a nénikém unszolására. A nénikém azt hazudta anyámnak, hogy zseni vagyok. Anyám belement a

dologba, de valójában csak azért, hogy ennyivel is többet lehessen egyedül, és belesüpedhessen a gyászába.

Ha nem is tudtam kottából olvasni, hallás után mindig is képes voltam eljátszani bármit, de ettől még nem éreztem magam zseninek. Azt mondták, abszolút hallásom van. Szerintem előfordul az ilyesmi. [...]

Még mindig a verandán álltam, és hallgattam, ahogy anyám odabent zokog.

Baromira nem akartam többet találkozni aznap Milannal. Arra gondoltam, ha lehet, egy életre elkerülöm őt, bár fogalmam se volt, hogy oldanám ezt meg. Kelletlenül másztam át újra a kerítésen. Szerencsére anyám ezt nem látta, máskülönben rettenetesen dühös lett volna.

Odabent a házban öregember és égett zsír szaga terjengett. Az emeletről tévé hangja szűrődött le, emlékszem, épp egy hírt olvastak be arról, hogy egy vidámparkban valami baleset történt, mert egy körhinta menet közben elkezdett szétesni.

Az öcsémet szólítottam, de nem válaszolt, én pedig ösztönszerűen a konyha felé indultam. Fogalmam sincs, hogy miért, de ott keresem mindig az embereket. Az asztalon két tányér, az egyik üres, rajta elkenve valami lekvár, a másikon egy félbehagyott palacsinta volt. Tudtam, hogy az öcsém az étel, mert csak ő volt képes egy fél palacsintát otthagyni.

Aznap már másodszor jártam ott lent, csak akkor tűnt fel, hogy milyen erős cefreszag terjeng, ami egy műanyag hordóból jött. A ruha lassan száradt rajtam, és lent a pincében a nedves póló hidegen tapadt rám.

Milan a hordó mellett ült, nekivetve a hátát, és üveges tekintettel meredt maga elé. A kezében ott volt a nagypapa flóbert pisztolya, amivel néha verebekre lövöldöztek az öcsémmel. Milan nem válaszolt, mikor megkérdeztem, hol van ő.

Nem nézett rám.

[...] A bátyám egy egész regényt írt erről a délutánról. Van benne egy rész, ahol arról van szó, hogy közvetlenül a halál után van egy utolsó szava a léleknek. Egy zörej, amit szinte lehetetlen meghallani, mert a halál közelsége annyira megrémíti a haldoklót körülálló embereket, hogy a vadul dobogó vér hangja minden más zajt elnyom. Nem hallanak mást, csak a saját szívük lüktetését.

A zörej nem sokkal az utolsó kilégzés után lenne hallható. Valami olyasmi, amit a testet elhagyó lélek próbál még elmondani, mert maga a test már nem tud. Ez persze csak egy elmélet, amiben a bátyám megszállottan hisz.

Bébé rengetegszer elmesélte, hogy a szerkesztője mindenáron ki akarta húzni ezt a részt a könyvéből. Végül is mindegy, apróság, mivel a kritikusok és jó néhány olvasója gicszesnek találta az egészet úgy, ahogy van.

Én azt hiszem, hogy a bátyámmal és a kritikusokkal is egyetértek. Azt hiszem, Bébé egész életét keresztülszövi a hatáskeltés, aminek sosem láttam az okát. [...]

Az öcsém a szomszéd helyiségben feküdt mozdulatlanul, ahol Milan nagypapa a takarmányt tartotta az állatoknak. A bal szeme helyén egy vörös cafat éktelenkedett. A lövedék nem ment keresztül a fején. Valahol ott lapult mélyen, amit majd egy boncnok kiszedhet csipeszszel.

Vértócsának kellett volna lennie körülötte, mint azokban a filmekben, amelyeket a szüleink legtöbbször nem engedtek megnézni. Apám elég sok ilyen filmet felvett magnószalagra, és ezeket mi Jerryvel kora délutánonként néztünk meg, amikor senki sem volt otthon rajtunk kívül.

Emlékszem, az egyik ilyen filmben két rendőr tűzharcba keveredett, és az autó mögött kerestek fedezéket. Valahogy ki kellett jutniuk onnét, és az egyikük azt mondta a másiknak, hogy előre rohan, ő pedig fedezze. A másik viszont azt válaszolta, hogy „ne, majd ő, mert fogalma sincs, mit csinálna, ha egyedül maradna”.

Letérdeltem Jerry mellé, és óvatosan elkezdtem lehúzni róla a pólóját, vigyázva, nehogy összevérezzem. Éreztem, hogy a szövet reccsen egyet a nyakánál, amikor túlságosan erősen próbáltam lefejtetni róla. Aztán levettem magamról a pólómat, amin Tom feje volt, és ugyanolyan óvatosan ráadtam az öcsémre.

[...] Nem emlékszem a visszaútra. A nénikém már nem volt nálunk. Anyám a konyhában ült egyedül és félt. Megkérdezte, hol a bátyám. Nem ismert fel. A nénikém talán megint csak leleplezett volna. Mondtam, hogy baj van, jöjjön, és azzal visszazaladtunk a szomszédba.

Milan nagyszülei megszeppelve álltak az ajtóban, mikor anyám és én beköszöntünk. Aztán minden illedelmességet mellőzve karon ragadtam anyámat, és húzva magammal a pincébe vezettem az öcsém testéhez. Milan már nem volt ott. Két napig keresték, de már nem tudom, hol találtak rá. Elbújt valahol.

Anyám nem sikoltott, nem is esett össze. Egyszerűen nem értette, mi folyik körülötte. Nem akarta megérteni. Soha se kérdezte, mi történt, hiszen a fia, aki ott feküdt meghalva egy pince padlóján, negyed órával korábban még élt és mozgott, és beszélt hozzá.

Magához ölelt, de nem azért, hogy megnyugtasson. Azért ölelt meg, hogy magát nyugtassa. Attól a naptól kezdve az öcsém nevéen szólított. [...]

A nénikém újból ájtott hozzánk aznap este.

Amíg a szüleim a mentősökkel beszéltek, ő félrehúzott. Leguggolt hozzám, és a szemembe nézett. Tudta, ki vagyok. Azt kérdezte, én is szerelmes vagyok-e a szomszéd fiúba.

– Nem tudom – válaszoltam.

– De az öcséd szerelmes volt – mondta ő. Azt hittem, ugrat, de az arca változatlanul komoly maradt.

– Nem tudom – ismételtam.

A nénikém hátrafordult, hogy nem hall-e minket valaki. Félelmetes volt, ahogy cinkostársat játszik velem. Szerettem volna, ha ott helyben felkiált, hogy „Ez nem a Jerry!”, mint néhány órával korábban a konyhában.

– Mostantól mindig szerelmesnek kell lenned valakibe – mondta. – Állandóan. Ez neked nehéz lesz – tette hozzá. – Tudom, hogy olyan vagy, mint a bátyád. Soha senkit nem fogsz tudni szeretni – és emlékszem, hogy amikor ezt mondta, megremegett a hangja.

– Jól van – válaszoltam halkán.

Felzokogott. Anyám ezt észrevette, és odajött hozzánk. Összeölelkeztek. Azt hitte, az öcsémet siratja.

Végül a nénikém kibontakozott anyám karjaiból, és újból felém fordult.

– Elhozom neked a Vadölöt – mondta, és megszívta az orrát. – Olvastad már?

Megcsóváltam a fejem.

– Nem? Pedig az kötelező – mondta, majd a kézfejjével eltörölte az orra alatt csillogó nedvességet. – Azt mindenkinek el kell. Akkor holnap el is hozom neked.